

Ljubljana na razglednicah Vekoslava Kramariča

Miha Špiček

O arhitekturi v Ljubljani med obema vojnama je že veliko napisanega, zato se ne bomo spuščali v podrobnosti. Ljubljana se je na razglednicah pojavljala pogosto, predvsem z arhitekturnimi dosežki, ki jo prikazujejo kot sodobno, s tedanjimi arhitekturnimi trendi usklajeno evropsko mesto. Strokovni javnosti želimo predstaviti bogato fotografsko zbirko, ki »pripoveduje« zgodbo Ljubljane ravno v obdobju, ko je cvetoče gradbeništvo precej spreminjalo podobo mestnega jedra.

V dokumentaciji Slovenskega etnografskega muzeja hranimo zbirko Vekoslava Kramariča, nedvomno eno naših pomembnejših fotografskih zbirk. Obsega blizu 4.000 razglednic in voščilnic ter njim pripadajočih steklenih črnobelih negativov. Vekoslav Kramarič, izvrstni pokrajinski fotograf in založnik razglednic, je v Ljubljani deloval dobrih dvajset let (1926–48). Za razglednice je fotografiral predvsem kraje, posnetke pokrajinskih detajlov, cvetja in tihožitij pa je uporabljal kot predloge za velikonočne, novoletne, božične, godovne in rojstnodnevne voščilnice. Veliko slovenskih krajev se lahko pohvali z razglednico, ki jo je posnel prav Kramarič – fotografiral je 526 vasi, trgov, mest ..., tako da je pomemben kronist časa med obema vojnama. Dejavni je bil tudi v stanovskem Združenju fotografov za Dravsko banovino – leta 1936 je kot predstavnik pokrajinskih fotografov član odbora, leta 1937 pa izvoljeni član izpraševalne komisije za pomočniške izpite.¹

Vekoslav Kramarič se je rodil leta 1902 v Novem mestu, a se je družina že zelo zgodaj preselila v Ljubljano, kjer je končal šolanje in začel delati. Leta 1926 je na Florjanski ulici št. 22 odprl trgovino s papirjem, pisarniškimi, risalnimi ter šolskimi potrebščinami, razglednicami in poslovnimi knjigami. Prav gotovo je za izdelavo razglednic že takrat uporabljal lastne negative. Leta 1928 je poslovne prostore preselil na Poljansko cesto št. 3, poleg trgovine s pisarniškimi potrebščinami in razglednicami pa je leta 1931 odprl tudi obrt pokrajinskega fotografa. Leta 1935 je poslovne prostore še zadnjič selil, tokrat na Resljevo cesto št. 18, kjer je imel v pritličnih prostorih poleg prodajalne fotodelavnico in temnico, v kleti pa skladišče, rezkalnico in tiskalnico.²

Številčno z več kot 400 posnetki precej izstopa Ljubljana, kar je nekako logično, saj je v njej živel in delal. Ker je želel v prvi vrsti priti do vsečnih, posledično dobro prodajanih razglednic, je delal estetsko in tehnično dovršene posnetke. Ni se zadovoljil samo z enim, ampak jih je z določenega gledišča naredil več, veliko pa jih je čez čas tudi ponovil. Tako lahko časovno sledimo spreminjanju podobe naše prestolnice. Stare fotografije so strokovnjakom marsikaterega področja eden od pomembnejših virov, npr. za proučevanje prometne ureditve in signalizacije, prevoznih sredstev, uličnega pohištva, mode in oblačilnih navad, spreminjanja dejavnosti v določenih zgradbah, večjih gradbenih posegov in videza ulic.

Kramarič je avtor večjega števila panoramskih posnetkov, ki so lahko vir za proučevanje rasti in urbanističnega razvoja mesta. Za ustrezno perspektivo je fotografije posnel z Grajskega hriba, Šišenskega hriba, Rožnika, Golovca in Nebotičnika. Naredil je več posnetkov Šiške s Šmarno goro v ozadju, Bežigrada s Kamniškimi planinami v ozadju, Poljan, Most, Galjevice, Ljubljanskega barja, Prul, Mirja, Viča, Rožne doline.

Fotografiral je glavne novozgrajene stavbe v 30-ih, kot so npr. Nebotičnik, Palača Slavija, Palača Bata, Hotel Slon, Dukičevi bloki, Delavski dom, Glavna carinarnica ob Vilharjevi cesti, Palača Vzajemne zavarovalnice (danes Triglav) in palača Ljubljanske kreditne banke (danes Banka Slovenije).

Ujel je tudi vsakdanji utrip ljubljanskih ulic in trgov – dogajanje na Marijinem (danes Prešernovem) trgu, Kongresnem trgu, Trgu francoske revolucije, Mestnem trgu, trgu Ajdovščina, Aleksandrovi (danes Cankarjeva), Tyrševi (danes Slovenska od Bavarskega dvora do Cankarjeve), Miklošičevi, Čopovi, Masarykovi, Gosposvetki, Pražakovi, Schellenburgovi (danes Slovenska od Cankarjeve do Aškerčeve) in Vegovi ulici.

Zabeležil je še mnogo drugih ljubljanskih znamenitosti – Ljubljanski grad, park Tivoli, Velessejem, Plečnikovo tržnico, Žale, Križanke, NUK, Ljubljano z nabrežji ter mostove – Tromostovje, Šuštarški most, Karlovški most, Zmajski most ..., glavne ljubljanske cerkve – stolnico, uršulinsko, frančiškansko, protestantsko in pravoslavno cerkev, sv. Jožefa na Poljanah, sv. Frančiška Asiškega v Šiški, sv. Petra v šempetrskem predmestju, sv. Janeza Krstnika v Trnovem, sv. Florjana na Gornjem trgu, sv. Jakoba na Levstikovem trgu, cerkev Marijinega obiskanja na Rožniku ... pa razne javne ustanove, kot so Drama, Opera, Narodni dom, Sokolski dom na Taboru, Glavno sodišče, Vladna palača, Mestna hiša, Ljubljanski dvor, Glavni kolodvor, Jugoslovanska tiskarna (danes Pravna fakulteta), Glavna pošta, Leonišče, Mladika, Narodni muzej, Realka na Vegovi, Univerza, Gimnazija Bežigrad, Tehnična srednja šola na Aškerčevi.

Vekoslav Kramarič je ustvaril obsežen opus fotografij Ljubljane in ostalih slovenskih krajev. S fotoaparatom v roki je bil pomemben kronist svojega časa, a žal nekako prezrt med fotografi 20. stoletja. Njegova dela so objavljena v številnih knjigah s starimi razglednicami, vendar je redko naveden kot avtor, saj javnosti večinoma ni znan pomen inicialk VK, s katerima je na hrbtni strani označeval svoje razglednice. Poleg Kramaričevih razglednic hranimo v Slovenskem etnografskem muzeju tudi njihove originalne steklene črno bele negative, velikosti 10 x 15 cm – to nam pri skeniranju v visokih ločljivostih omogoča izdelavo velikih fotopovečav in ogled posameznih detajlov s posnetkov. Zbirka Vekoslava Kramariča je javno dostopna na spletišču Slovenskega etnografskega muzeja (<http://www.etno-muzej.si/sl/vekoslav-kramaric>).

Opombe

¹ Arhiv Slovenije, AS 448 TOI.

² Barbara Sršen, Fotografska zapuščina Vekoslava Kramariča, Seminarska naloga na oddelku za etnologijo FF, Ljubljana, 1990.

2

3

4

Foto 1: Vekoslav Kramarič okoli leta 1940.

Foto 2: Fotoateljé, papirnica in trgovina z razglednicami na Resljevi cesti št. 18, 1935–45.

Foto 3: Primer dodobra spremenjene mestne podobe – Masarykova cesta v 1930-ih.

Trgovina Verliča Josipa stoji na mestu, kjer je danes križišče Slovenske in Tivolske ceste.

Foto 4: Različna prometna sredstva na Tyrševi cesti v 1930-ih.

Foto 5: Panoramski pogled z Grajskega hriba proti severozahodu, druga polovica 1930-ih.

Foto 6: Panoramski pogled z Grajskega hriba proti severu, prva polovica 1930-ih.

Foto 7: Panoramski pogled z Grajskega hriba proti vzhodu, druga polovica 1930-ih.

Foto 8: Kongresni trg s Schellenburgovo ulico, 1933–39.

Foto 9: Postajališče tramvaja in vrvež na Ajdovščini, v ozadju Nebotičnik in palača Banke Slavija (1938, arh. Ivo Medved).

Foto 10: Promenada na Aleksandrovi (danes Cankarjevi) cesti.

Foto 11 in 12: Dva Kramaričeva pogleda na Nebotičnik (1933, arh. Vladimir Šubic).

13

14

15

16

Foto 13: Jugoslovanska tiskarna (1933, arh. Alois Cantonini).

Foto 14: Delavski dom (1933, arh. Vladimir Mušič).

Foto 15 in 16: Marijin trg pred izgradnjo in po izgradnji Plečnikovega Tromostovja leta 1932.

Foto 17: Glavna carinarnica na Vilharjevi cesti (1929, arh. Ivo Spinčič).

Foto 18: Cerkev sv. Frančiška Asiškega v Šiški (1932, arh. Jože Plečnik).

Foto 19: Palača Vzajemne zavarovalnice (1930, arh. Jože Plečnik).

Foto 20: Dukičevi bloki (1935, arh. Jože Sivec).

17

18

19

20